

Srinakharinwirot Research and Development Journal of Humanities and Social Sciences

Volume 17, Issue 2, July-December 2025, Pages 1 – 13 ISSN 3027-6039 (Online)

Research Article

การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู Applying The Principles of The Philosophy of Sufficiency Economy to Address The Problem of Teacher Indebtedness

กุลวดี วิมะลิน, มีชัย ออสุวรรณ, พร้อมไพโล บัวสุวรรณ, สูดารัตน์ สารสว่าง*

Kunwadee Vimalin, Meechai Orsuwan, Prompilai Buasuwan, Sudarat Sarnswang*

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University.

*Corresponding author, e-mail: fedusdrs@ku.ac.th

Received: 15 February 2024; Revised: 24 May 2024; Accepted: 28 May 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน เยียวยา แก้ไขปัญหาหนี้สินครู ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู จำนวน 6 คน และกลุ่มที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหนึ่งของการเป็นหนี้คือการที่ครูไม่มีความรู้ทางการเงินที่มากเพียงพอ ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน เยียวยา แก้ไขปัญหาหนี้สินครูได้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยค้นพบข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ คือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการวางแผนจัดการทางการเงิน รู้จักช่วยเหลือตนเอง เป็นการระเบิดจากข้างในตามหลักการทำงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งประโยชน์จากการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: หนี้สินครู; การวางแผนทางการเงิน; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

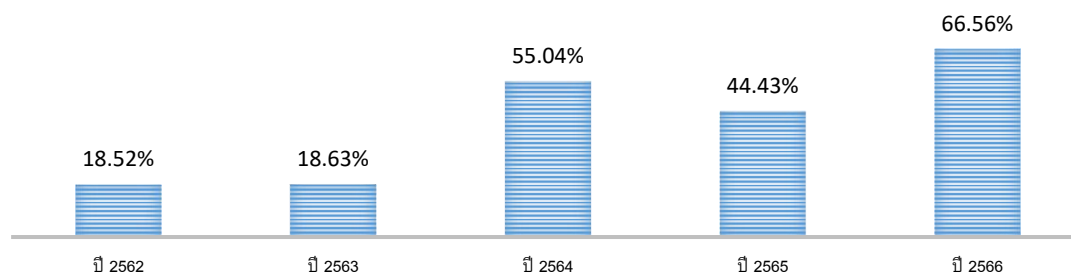
Abstract

This research is a qualitative study with the objective of examining the principles of the philosophy of sufficiency economy applied to prevent, alleviate, and solve the problem of teacher indebtedness. The researcher used in-depth interviews as the data collection method, dividing the participants into two groups. Group 1 consisted of six qualified individuals in financial planning and debt problem resolution for teachers, while Group 2 comprised two experts in the philosophy of the philosophy of sufficiency economy. In total, 8 participants provided information for the study. The key informants were identified using snow balling method. The research findings revealed that one cause of indebtedness was the lack of sufficient financial knowledge among teachers. The three key principles of the philosophy of sufficiency economy—adequacy, rationality, and good resilience—were identified as effective in preventing, alleviating, and solving teacher indebtedness. Additionally, the research findings propose an interesting suggestion: To ensure sustainability in accordance with the principles of the philosophy of sufficiency economy, there should be efforts to promote financial management knowledge among teachers, empowering them to help themselves. This internal empowerment aligns with the principles of self-reliance as espoused in the teachings of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great (King Rama IX). The benefits from this research include providing policy recommendations for addressing teacher indebtedness to the Ministry of Education and related agencies.

Keywords: teacher debt; financial planning; the philosophy of sufficiency economy

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และ 2566 กำหนดให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ โดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีบทบาทในการดูแลสวัสดิการและสวัสดิภาพแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เร่งรัดการขับเคลื่อนตามนโยบายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งภาพรวมของปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ปัจจุบันครู 9 แสนคนทั่วประเทศ หรือประมาณร้อยละ 80 มีหนี้รวมกัน 1.4 ล้านล้านบาท [1] อีกทั้งยังพบว่า สาเหตุของปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ เกิดจากข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ เจ้าหนี้เป็นฝ่ายกำหนดอาจเป็นข้อตกลงที่เจ้าหนี้เอาเปรียบและลูกหนี้ต้องยอมรับ เพราะไม่มีทางเลือก ครูหรือลูกหนี้มีความบกพร่อง เช่น ไม่มีวินัยทางการเงิน และเมื่อกล่าวถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สิน คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าปัญหาหนี้สินนั้นเกิดจากลูกหนี้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาที่ได้เคยตกลงกับเจ้าหนี้ และมักจะด่วนสรุปว่า ลูกหนี้คือต้นตอของปัญหา โดยอาจจะไม่ได้ตระหนักว่า เป็นเพราะต้นตอในสัญญาดังกล่าวอาจจะเป็นธรรม ซึ่งก็ไม่ได้ต่างจากการเริ่มตั้งโจทย์จากการมองว่าต้นตอของปัญหามาจากปัจจัยฝั่งครูเพียงอย่างเดียว ทำให้พลาดโอกาสที่จะมองเห็นความเป็นไปได้ในมุมอื่น ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยรากฐานที่สร้างปัญหาทำให้ครูอยู่ในวังวนของปัญหานี้สิน [2] เห็นได้จากสถิติจากการสำรวจดัชนีความเชื่อมั่นครูไทย ที่พบว่าปัญหาหนี้สินครูไทยเป็นจุดด้อยที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังภาพที่ 1 [3]

ภาพที่ 1 ผลสำรวจความเชื่อมั่นครูไทย เรื่องปัญหาหนี้สินครูไทย

จากระดับหนี้ที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพระบบสถาบันการเงิน รวมทั้งอาจทอนกำลังซื้อในประเทศให้น้อยลง เพราะคนมีหนี้มากก็มักเหลือเงินไว้ใช้จ่ายลดลง กำลังซื้อในประเทศที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ก็มีโอกาสน้อยลง จึงทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาหนี้ครูมากขึ้น โดยสาเหตุที่การแก้ไขปัญหาหนี้สินครู กลายเป็นวาระที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนประกอบด้วยหลายปัจจัย อาทิ ประเด็นที่ 1 เงินเดือนที่ครูได้รับหลังจากหักชำระหนี้ ในแต่ละเดือน (residual income) เหลือไม่เพียงพอสำหรับใช้ดำรงชีพ ข้อมูลที่คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา สํารวจจากกลุ่มตัวอย่างครูหลายหมื่นราย พบว่า ครูมากกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่าง มีเงินเดือนเหลือ ไม่ถึง 30% เพราะนอกจากหนี้ที่หักโดยตรงจากเงินเดือนแล้ว ครูยังมีหนี้อื่นที่ยังต้องจ่ายอีก เช่น หนี้บัตรเครดิตและหนี้นอกระบบ หากดูรายละเอียดลึกลงไปจะพบว่า ครูจำนวนไม่น้อยมีเงินเดือนเหลือใช้ หลังจากจ่ายหนี้แล้วไม่ถึง 10% ของเงินเดือน ประเด็นที่ 2 คือแม้จะเกษียณอายุราชการแล้ว ยังมีภาระที่ต้องจ่ายหนี้ต่ออีกหลายปี และเมื่อเกษียณแล้ว เงินเดือนก็ถูกปรับลดลง แต่ก็ยังมีภาระหนี้ที่ต้องจ่ายต่ออีกหลายปี ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ครูกลุ่มนี้ยังมีภาระหนี้อยู่แม้จะเกษียณแล้ว เพราะไม่สามารถนำหุ้นที่มีนำมาหักลดหนี้ที่มีอยู่ได้ เนื่องจากหลักเกณฑ์ในปัจจุบันกำหนดไว้ว่า การที่จะนำหุ้นมาหักลดยอดหนี้ที่มีอยู่ได้จะต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์ฯ และการลาออกจะทำให้เสียสิทธิประโยชน์ที่สมาชิกพึงได้ และประเด็นที่ 3 มีครูทั้งส่วนของรัฐและเอกชน กําลังถูกเจ้าหนี้ฟ้องร้องดำเนินคดีมากกว่า 2 หมื่นราย [4] ทั้งหมดนี้คือภาพรวมสาเหตุของปัญหาหนี้สินครูว่าทำไมจึงต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เป็นรูปธรรม และยั่งยืน การแก้ไขปัญหาหนี้ครู อาจจะไม่ใช่ว่าเพียงแค่การแก้ไขปัญหารายบุคคล เช่น การสร้างวินัยทางการเงินของตัวครูเองเท่านั้น แต่อาจจะรวมถึงการแก้ไขระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่พระองค์ได้ทรงประมวลรวบรวมนไว้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นองค์รวมเพื่อให้ประชาชนทุกคนและองค์กรทุกระดับนำไปประยุกต์ปรับใช้ในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็ง มั่นคง สมดุลและมีความสุข [5] ทั้งนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากจะช่วยให้ผู้ยึดถือเป็นแบบปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว ยังเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินได้ โดยเมื่อปี พ.ศ. 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยระบุพันธกิจหลักไว้ว่า จะดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการทางการเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง [6] หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2566 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แก้หนี้สินครู โดยเน้นการสร้างความเข้าใจให้ถูกต้อง มีการให้ความรู้ แนะนำให้รู้การออม การใช้เงิน โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำรงตน ปลูกฝังกับครูบรรจใหม่ สำหรับครูที่มีหนี้สินอยู่ได้แนะนำให้เปลี่ยนค่านิยมในการดำรงชีวิต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูในประเทศไทยมีค่อนข้างน้อย จึงทำให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนจัดการทางการเงินและหนี้สินของครูยังไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งปัญหาหนี้สินครูเป็นปัญหาที่มีมาช้านาน หลายครั้งที่รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ พยายามแก้ปัญหานี้ แต่ปัญหาก็กลับทวีความรุนแรงมากขึ้น และยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู เพื่อเติมเต็มช่องว่างการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน เยียวยา แก้ไขปัญหาหนี้สินครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู จำนวน 6 คน และกลุ่มที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling) มีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าสาส์มคร ดังนี้ 1) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ จำนวน 1 คน 2) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2 คน 3) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1 คน 4) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู จำนวน 2 คน 5) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน และ 6) มีความสนใจเข้าร่วมการวิจัยตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (คณะกรรมการการวิสามัญ) เพศชาย อายุ 72 ปี เป็นประธานคณะกรรมการพิจารณาหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สินครู สภาผู้แทนราษฎรในคณะ กมธ.วิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นอดีตแกนนำองค์กรครู และอดีตเลขาธิการคุรุสภา

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 01) เพศชาย อายุ 60 ปี เป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 02) เพศชาย อายุ 62 ปี เป็นผู้ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (คณะกรรมการ สกสศ.) เพศชาย อายุ 60 ปี เป็นผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับจังหวัดแห่งหนึ่ง

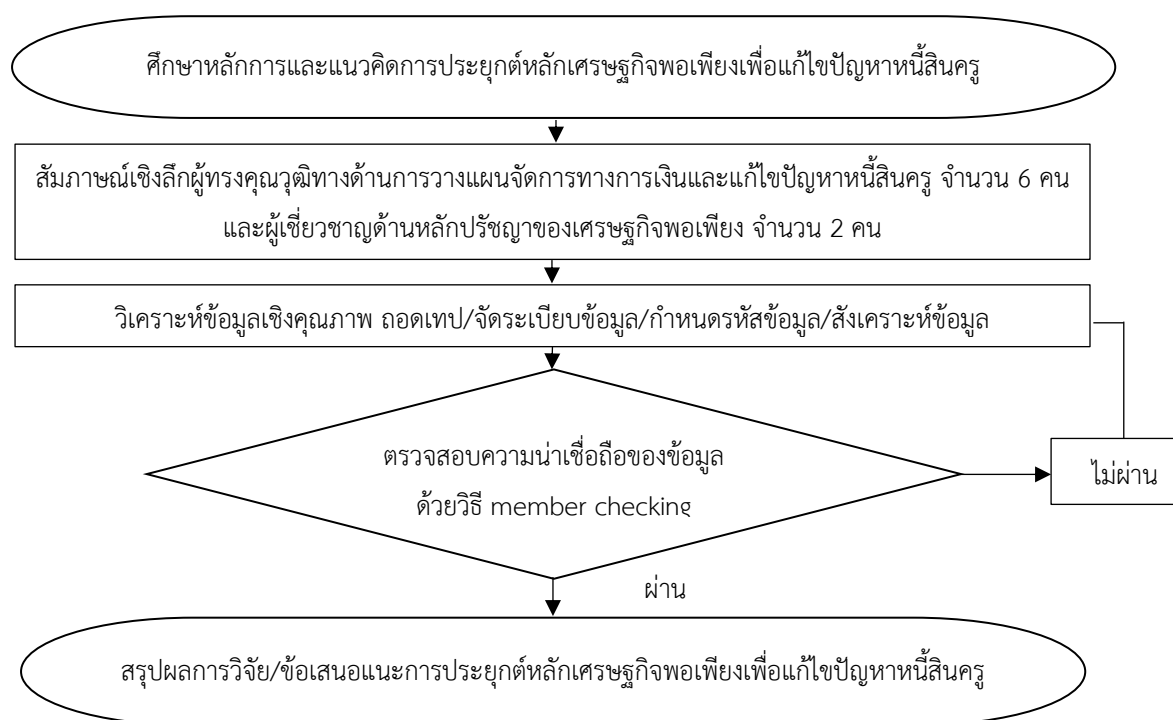
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 (ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี) เพศชาย อายุ 60 ปี เป็นนายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย และประธานกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี จำกัด

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 (ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกรมสามัญศึกษา) เพศชาย อายุ 60 ปี เป็นประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกรมสามัญศึกษา จำกัด ประจำปี 2566

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 (ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 01) เพศหญิง เป็นหัวหน้าภาควิชาการเงิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ คอลัมน์นิสต์หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ในคอลัมน์ Money Café (Financial Intelligence) ผู้พิพากษ์

ฝันประจำรายการ The Money การกิจพิชิตฝัน ที่ปรึกษาและวิทยากรพิเศษด้านการจัดการการเงินส่วนบุคคลให้แก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานพระราชดำริ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มพพ.) มูลนิธิยุวสถิรคุณ ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 (ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 02) เพศหญิง เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน โดยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลข COA66/061 ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ด้วยความเคารพในความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี สิทธิ และความปลอดภัยของผู้ร่วมวิจัยทุกคน ผู้วิจัยได้ใช้รหัสแทนชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัยตามแบบฟอร์มที่ได้จัดทำขึ้น เทปบันทึกเสียงและบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์จะถูกลบและทำลายเมื่องานวิจัยสิ้นสุดลง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู จำนวน 6 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 คน พร้อมกับตรวจสอบสมบรูณ์ของข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต่อไปได้หรือไม่ด้วยการทำ coding and pattern matching [7] การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการวิเคราะห์หลักการและแนวคิด ตลอดจนสภาพปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเปรียบเทียบทั้งความสอดคล้องและความแตกต่าง ตลอดจนการนำเสนอรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการ 1) ถอดเทป 2) จัดระเบียบข้อมูล 3) กำหนดรหัสข้อมูล 4) สังเคราะห์ข้อมูล 5) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระเบียบ แล้วนำกลับไปย้อนถามผู้ให้ข้อมูล (member checking) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ยืนยันว่าข้อสรุปนั้นมีความถูกต้องและเป็นจริงตรงกับความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

เนื่องจากอาชีพครูเป็นหนึ่งในอาชีพที่เข้าถึงแหล่งเงินกู้ที่หลากหลายและง่ายกว่าอาชีพอื่น ๆ และการที่ครูไม่มีความรู้ทางการเงินที่มากเพียงพอ ขาดการวางแผนทางการเงิน จึงทำให้เป็นปัญหาในเรื่องการวางแผนด้านรายรับ รายจ่าย และการออมเพื่ออนาคต ปัญหาค่านิยมการดำเนินชีวิตตามกระแสแฟชั่นนิยม อีกทั้งยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างของหนี้สินครูที่มีปัญหาความทับซ้อนกันของบทบาทและผลประโยชน์ระหว่างนายจ้างกับเจ้าหนี้สหกรณ์ ทำให้ปัญหาหนี้สินครูไม่ใช่ปัญหาทางการเงินที่ครูขาดวินัยใช้จ่ายเกินตัวอย่างที่เคยเข้าใจในอดีต เมื่อแบ่งประเภทหนี้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. หนี้สีเขียว (ขั้นปกติ) คือ ลักษณะของครูที่มีหนี้สิน แต่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตามปกติ และสามารถบริหารจัดการทางการเงินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนได้

2. หนี้สีเหลือง (ขั้นเจ็บป่วย) คือ ลักษณะของครูที่มีหนี้สิน มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตามปกติ แต่ไม่สามารถบริหารจัดการทางการเงินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือนได้

3. หนี้สีแดง (ขั้นโคม่า) คือ ลักษณะของครูที่มีหนี้สิน แต่ไม่สามารถชำระหนี้ตามปกติได้ ไม่สามารถบริหารจัดการทางการเงินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละเดือน ต้องหมุนเงินโดยการกู้หนี้ยืมสินใหม่เพื่อผ่อนส่งหนี้เก่า และสร้างภาระให้กับผู้ค้ำประกัน

สาเหตุของการเป็นหนี้สินของครู สามารถแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) หนี้สินจากปัจจัยพื้นฐาน เช่น การกู้ยืมเพื่อการศึกษา ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต และมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย 2) หนี้สินจากการทำงาน เช่น ค่าใช้จ่ายในการเตรียมรับการประเมินผลการปฏิบัติงาน ค่าใช้จ่ายในการจัดทำสื่อการจัดการเรียนการสอน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงาน และค่าใช้จ่ายในการนำนักเรียนไปแข่งขันกิจกรรมต่าง ๆ 3) หนี้สินทางสังคม เช่น ค่าใช้จ่ายในการร่วมงานสังคม งานบรรจุ งานแต่งงาน งานทำบุญต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานและชุมชน 4) หนี้จากการขาดความรู้ในการใช้เงิน เช่น การซื้อของฟุ่มเฟือย ไม่จำเป็นต่อการใช้งาน การขาดความรู้ในการวางแผนทางการเงิน และ 5) หนี้สินจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น เงินเดือนของครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน สถาบันทางการเงินปล่อยเงินกู้โดยมุ่งแสวงหากำไรและผลประโยชน์มากเกินไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสวัสดิการ สวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหาแนวทางการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปคำสัมภาษณ์ประเด็นสภาพปัญหาของหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์	ตัวอย่างส่วนหนึ่งของคำสัมภาษณ์
คณะกรรมการบริหารวิสามัญ	“...ครูจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องรู้ว่ารายรับมีอะไร รายจ่ายมีอะไร ที่สำคัญคือต้องซื่อสัตย์กับตัวเอง...”
คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 01	“...อย่าลืมว่าเราต้องเตรียมตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบตลอดเวลา ถึงแม้จะเป็นข้าราชการ แต่ก็มีชีวิตที่ไม่แน่นอนอยู่ หากคนในครอบครัวเจ็บป่วย เรามีเงินสำรองไว้หรือยัง ถ้าฉุกเฉินจะทำยังไง...”
คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 02	“...ครูบางคนยังไม่เข้าใจคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่ประหยัดจนไม่กล้าซื้ออะไรเลย แต่ต้องอยู่บนความพอดี ไม่น้อยไป ไม่มากเกินไป...”
คณะกรรมการ สกสค.	“...กลุ่มครูบรรจุใหม่ ต้องให้ความรู้เรื่องวินัยการเงิน การคลัง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน ก็ต้องไม่ทิ้งครูรุ่นเก่า...”
ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี	“...ความไม่รู้ในการบริหารจัดการเงิน ครูบางคนชวนกันเป็นหนี้ เพราะเห็นว่าการไม่เป็นหนี้เป็นเรื่องแปลก หรือสลับกันค้าประกัน ทั้งที่ก็รู้ว่าไม่จำเป็นต้องใช้เงิน...”
ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกรมสามัญศึกษา	“...หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะอยู่ในทุกขั้นตอนของการทำเรื่องต่าง ๆ วิธีการที่เหมาะสมคือต้องมีการวางแผน นำไปสู่การปฏิบัติ เมื่อเตรียมตัวมาดีก็จะเกิดภูมิคุ้มกันในการปฏิบัติ...”
ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 01	“...บางคนทำงานหนักเพื่อจ่ายหนี้ จะใช้ชีวิตแบบนี้ไปอีกนานแค่ไหน ถ้าเราใช้ชีวิตแบบเดิมเราคาดหวังผลไม่เหมือนเดิมไม่ได้ รู้อะไรก็ไปสู้รู้จากตัวเอง รู้อะไรก็ไปสู้รู้จักพอ รู้อะไรก็ไม่สู้ รู้แล้วททท (ทำทันที) การเงินเรื่องใหญ่แต่ไม่ใช่เรื่องยาก วางแผนเพื่อสบายวันนี้และสบายวันหน้า...”
ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 02	“...เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ แต่ต้องอยู่บนทางสายกลาง คือต้องมีความพอดี...”

ตารางที่ 2 สังเคราะห์ประเด็นจากผลการสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการสังเคราะห์คำสัมภาษณ์				
	ความ พอประมาณ	ความ มีเหตุผล	การมี ภูมิคุ้มกันที่ดี	หลัก ความรู้	หลัก คุณธรรม
คณะกรรมการวิสามัญ			●	●	●
คณะกรรมการแก้ไขปัญหา หนี้สินครู 01		●	●	●	
คณะกรรมการแก้ไขปัญหา หนี้สินครู 02	●	●		●	
คณะกรรมการ สกสค.		●	●	●	
ประธานสหกรณ์ ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี	●	●	●	●	
ประธานสหกรณ์ ออมทรัพย์ครูกรมสามัญศึกษา	●		●	●	●
ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 01	●	●	●	●	●
ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 02	●	●	●	●	●

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นจนเกิดความยั่งยืน พอเพียงคือการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนความคิด และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างสมเหตุสมผล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการทำรหัสความหมายเชื่อมโยงสู่ปัจจัยของประเด็นที่มุ่งศึกษาและสรุปประเด็นการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ดังนี้

“ความพอประมาณ” คือ การดำรงชีวิตให้เหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินของตนเอง จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ซึ่งเราควรจะมี ความพอประมาณทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว ตามที่ผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 01 (อัจฉรา โยมสินธุ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 มกราคม 2567) กล่าวว่า “ความพอประมาณ ต้องให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของเรา ครูต้องประมาณตัวเองว่าแค่ไหนถึงจะพอเหมาะสมพอดี เช่น เลือกซื้อโทรศัพท์ที่ราคาพอเหมาะกับงบประมาณที่มี เลือกซื้อรุ่นที่ฟังก์ชันเหมาะสมกับการใช้งาน” เช่นเดียวกับประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี (ณรินทร์ ชำนาญดู, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 ตุลาคม 2566) ที่อธิบายว่า “การใช้หลักความพอประมาณในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ต้องอยู่บนความพอดี ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ที่สำคัญต้องไม่เกินกำลังที่เรามีการพอใจในสิ่งที่เรามีก็สามารถช่วยลดรายจ่ายได้หลายทาง”

“ความมีเหตุผล” วางแผนการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันด้วยเหตุผลตามหลักวิชา หลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ทางสังคม รวมทั้งหลักศีลธรรม การตัดสินใจที่ดีควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุ รวมทั้งคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์ หรือจากสิ่งที่คนอื่นบอกมาโดยปราศจากการวิเคราะห์ ตามที่ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกรมสามัญศึกษา (วิทยา บริบูรณ์ทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 มกราคม 2567) กล่าวว่า “การใช้ชีวิตต้องอยู่บนพื้นฐานความมีเหตุผล ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์ ปรับ Mindset เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ ต้องทำการแก้ไขที่สาเหตุโดยตรงของปัญหาหนี้ที่เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้เงินอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะต้องวางแผนการเงิน และจัดทำงบประมาณรายรับรายจ่ายล่วงหน้า โดยต้องพยายามไม่สร้างหนี้ใหม่” ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกับผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 02 (วิวัฒน์ ศัลยกำธร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2566) “เราควรปลูกฝังให้มีเหตุผลในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิด หลักการทำงาน และหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แล้วนำมาใช้บ่อย ๆ จนเกิดเป็นอุปนิสัย หากสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ก็จะต้องสร้างวินัยในการออมและไม่ใช้จ่ายเงินจนเกินตัวเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหนี้ซ้ำเดิมอีกในอนาคต”

“การมีภูมิคุ้มกันที่ดี” คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น การสำรองเงินฉุกเฉิน การมีรายได้หลายทางเพื่อลดความเสี่ยงในสถานการณ์ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ หรือการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน ตามที่คณะกรรมการวิสามัญ (ปริดา บุญเพลิง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม 2566) กล่าวว่า “เราอาจจะสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเก็บเงินสำรองฉุกเฉิน ถ้าเกิดวันหนึ่งตกงานหรือเจ็บป่วย เงินก้อนนี้ก็ยิ่งช่วยเราได้ สถานการณ์ตอนนี้ไม่มีอะไรแน่นอน บางเรื่องก็มาแบบกะทันหันไม่ทันตั้งตัว” เช่นเดียวกับผู้เชี่ยวชาญเศรษฐกิจพอเพียง 01 (อัจฉรา โยมสินธุ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 มกราคม 2567) กล่าวถึงประสบการณ์ที่เคยทำโครงการครูพอเพียงว่า “เมื่อได้เข้าไปดำเนินโครงการครูพอเพียงได้ข้อสรุปว่า ร้อยละ 100 มีความพยายามจะลดค่าใช้จ่าย รู้วิธีการจัดการตนเอง ซึ่งเราไม่ได้นำไปให้ครู แต่เรานำเบ็ดไปให้ครู เพื่อให้รู้วิธีการจัดการตนเอง ซึ่งพบว่าการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทำให้มีความสุขมาก ครูจำนวนครึ่งหนึ่งที่ไม่ได้ทำจริงจัง ยังมีปัญหาอยู่ แต่อีกครึ่งหนึ่งที่ทำจริงจัง ชีวิตดีขึ้นจริง ๆ นั่นแสดงว่ามีภูมิคุ้มกันแล้ว”

การดำรงชีวิตตามหลักการทั้งสามข้อนั้น จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย

“หลักความรู้” ความรู้ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เช่น ความรู้ในการวางแผนและการบริหารจัดการทางการเงินอย่างคุ้มค่า ความรู้ในการประกอบวิชาชีพช่วยให้การงานเจริญก้าวหน้า หรือความรู้ในการลงทุนต่าง ๆ ทั้งนี้ การมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการวางแผนและการจัดการทางการเงิน รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ควรมีการลงทุนด้านการศึกษาเพื่อสร้างสังคมให้เกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยทำให้เราตัดสินใจได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ครูจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน การออม และการลงทุน เพื่อให้ครูไม่ต้องตกอยู่ในวังวนของการเป็นหนี้ และสามารถใช้ความรู้ในการตัดสินใจเพื่อให้ได้ความเป็นธรรมในการวางแผนทางการเงินมากที่สุด โดยครูควรมีการวางแผนชีวิต วางแผนการเงิน โดยเริ่มจากการเข้าใจพฤติกรรมของตนเองก่อน เพื่อให้สามารถวางแผนรายได้และบริหารความเสี่ยงได้ เช่น การศึกษาเรื่องภาษี การวางแผนทางการเงินก่อนเกษียณอายุราชการ การเตรียมเงินสำรองฉุกเฉิน คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 01 (วิสิทธิ์ ใจเถิง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 ตุลาคม 2566) ให้ข้อเสนอแนะว่า “การวางแผนทางการเงินถือเป็นการใช้ชีวิตอย่างคนมีสติ คนที่มีการวางแผนทางการเงินที่ดีจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีเป้าหมาย ถือเป็นทักษะในการจัดการชีวิต ครูควรมีความรู้ทางการเงิน โดยอาจเพิ่มให้มีอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ครูรู้เท่าทันมากขึ้น...” คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 02 (อิทธิพัทธ์ อธิวรรณสาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ตุลาคม 2566) อธิบายเพิ่มเติมว่า “ก่อนอื่นครูต้องมีความรู้เท่าทันก่อน อย่างจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้กำหนดให้มีการจัดอบรมครูโดยใช้พื้นที่เป็นฐานควบคู่

กับการให้ความรู้ด้านการวางแผนและการสร้างวินัยด้านการเงินและการออมเพื่อแก้ไขหนี้สินครู ตรงนี้ก็ช่วยให้ครูได้ศึกษาการวางแผนทางการเงินได้”

“หลักคุณธรรม” พื้นฐานความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน อาจทำให้เหตุผลของแต่ละคนนั้นแตกต่างกันไปด้วย แต่หากทุกคนยึดมั่นอยู่ในหลักคุณธรรม ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องยึดมั่นในหลักคุณธรรม มีวินัยในการใช้จ่าย ประพฤติตนอยู่ในความสุจริต เคารพในกฎ กติการะเบียบแบบแผนด้วยความเที่ยงธรรม เราสามารถใช้หลักคุณธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูด้วยการกำหนดอัตรา ดอกเบี้ยเงินกู้ที่เป็นธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวางแผนจัดการทางการเงินและแก้ไขปัญหาหนี้สินครูได้ให้ทรรศนะตรงกันว่าเจ้าหนี้ของครูกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาถึงความเสี่ยงด้านสินเชื่อ ผู้ประสานงานเครือข่าย ภาคประชาสังคมแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู 02 (อิทธิพัทธ์ ธีระวรรณสาร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 ตุลาคม 2566) อธิบายว่า “...ถ้าเทียบกับระดับความเสี่ยง ถือว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูอยู่ในระดับสูง จริง ๆ ถ้าไปกู้กับสถาบันการเงินอื่นอาจจะได้ดอกเบี้ยถูกกว่าด้วยซ้ำ...” สอดคล้องกับ ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกาญจนบุรี (ณรินทร์ ชำนาญดู, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 ตุลาคม 2566) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “...อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูบางแห่งอยู่ในระดับสูงมากเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยสถาบันการเงินอื่น ๆ ที่ผ่านมาสถาบันการเงินปล่อยกู้จนครูมีเงินเหลือไม่พอหักชำระหนี้ ยอมรับว่าปัญหานี้ส่วนหนึ่งเกิดจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคล แต่ใช้คำว่าสวัสดิการรัฐ ปล่อยกู้ให้ครูในอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างแพง และจะหักเงินเดือนหน้าของ เกิดปัญหาครูเหลือเงินเดือนไม่ถึงร้อยละ 30 ต่อเดือน เพราะต้องหักหนี้เพื่อนำไปจ่ายเจ้าหนี้” ดังนั้น แนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรมีการบริหารจัดการด้านการให้สินเชื่อที่เป็นธรรม สถาบันการเงินควรกำหนดดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับความเสี่ยงของลูกค้า ควรมีการปรับโครงสร้างหนี้ ลดภาระหนี้ให้ครู และให้ข้อมูลในการกู้ยืมสินเชื่อเพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างชัดเจน โดยแจ้งข้อมูลให้ลูกหนี้และผู้ค้ำประกันทราบก่อนลงนามในสัญญา

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลค้นพบที่น่าสนใจคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในการป้องกัน เหยี่ยวา แก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากอาชีพครูและบุคลากรทางการ ศึกษา เป็นหนึ่งในอาชีพที่เข้าถึงแหล่งเงินกู้ที่หลากหลายและง่ายกว่าอาชีพอื่น อีกสาเหตุหนึ่งคือการที่ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาไม่มีความรู้ทางการเงินที่มากเพียงพอ ขาดการวางแผนทางการเงิน จึงทำให้เป็นปัญหาในเรื่องการวางแผน ด้านรายรับ รายจ่าย และการออมเพื่ออนาคต ปัญหาค่านิยมการดำเนินชีวิตตามกระแสแฟชั่นนิยม อีกทั้งยังมีปัญหา เชิงโครงสร้างของหนี้สินครูที่มีปัญหาความทับซ้อนกันของบทบาทและผลประโยชน์ระหว่างนายจ้างกับเจ้าหนี้สหกรณ์ ทำให้ปัญหาหนี้สินครูไม่ใช่ปัญหาทางการเงินที่ครูขาดวินัยใช้จ่ายเกินตัวอย่างที่เคยเข้าใจในอดีต สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ ที่พบว่าสภาพปัญหาหนี้สินส่วนบุคคล ในสังคมไทยยุค 4.0 เกิดขึ้นอย่างเป็นวงกว้างไม่จำกัดระดับรายได้ มีความรุนแรงและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น ปัญหาเดิมเกิดจากการ ใช้จ่าย หลังจากเกิดปัญหาโควิดเกิดผลกระทบด้านรายได้ ปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลจึงทวีความรุนแรงมากขึ้น [8] และยังสอดคล้องกับการวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่พบว่ามูลเหตุ ที่ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินมากที่สุด คือ ด้านความต้องการ รองลงมา คือ ด้านค่านิยม และด้านพฤติกรรม [9] อีกทั้งยังมีความ คิดเห็นในทิศทางเดียวกับการวิจัยเรื่อง จากศัตรูสู่มิตร: การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการ หนี้สินของชาวนา ที่เห็นว่าการแก้ปัญหานี้สินควรแก้ที่ปัญหาโครงสร้างหรือปัญหาการจัดการ ผู้วิจัย เห็นว่าการแก้ปัญหา

เชิงโครงสร้างมีความซับซ้อน เกี่ยวพันกับหลายปัจจัยและต้องใช้เวลานาน การแก้ปัญหาด้วยการจัดการสามารถทำได้ในระดับบุคคลและครัวเรือน เป็นการให้ความรู้สร้างภูมิคุ้มกันและส่งเสริมหลักการพึ่งตนเอง [10]

สาเหตุหนึ่งของการเป็นหนี้คือการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีความรู้ทางการเงินที่มากเพียงพอ เนื่องด้วยในแต่ละช่วงชีวิตของแต่ละคนพบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างกัน การเตรียมการวางแผนการใช้ชีวิตและวางแผนทางการเงินจะเปรียบเหมือนเข็มทิศที่นำทางให้ครูสามารถผ่านชีวิตในแต่ละช่วงได้อย่างมั่นคง โดยครูควรมีการวางแผนชีวิต วางแผนรายได้ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน และเตรียมเงินสำรองฉุกเฉินเพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงกรณีที่เกิดเหตุที่ไม่คาดคิด นอกจากนี้ครูจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องของภาษี และมีการวางแผนการเงินหลังเกษียณอายุราชการที่เหมาะสม สาเหตุสำคัญที่ทำให้ครูมีภาระหนี้สินมากเกินพอดีจนขาดความมั่นคงทางการเงิน คือ การขาดความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงิน ที่ถูกต้องและการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อได้อย่างง่ายดาย โดยมีค่านิยมในวิชาชีพครูเป็นตัวเร่งให้ครูเป็นหนี้เกินตัว อย่างเช่นการเป็นหนี้ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะครูส่วนใหญ่ต่างก็เป็นหนี้ ความเชื่อนี้ทำให้ครูเกิดความคุ้นชินต่อการเป็นหนี้จนขาดความกระตือรือร้นในการจัดการหนี้ หรือค่านิยมที่ว่าครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ครูจึงต้องมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์คันใหญ่ ใส่ของสวยงามสังคมมากกว่าคนทั่วไป ทศนคติเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาการใช้จ่ายเงินเกินตัว กินอยู่เกินฐานะจนเป็นหนี้เกินความจำเป็น ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้สินครูตามที่ปรากฏในอดีตจึงยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะปัญหาไม่ได้ถูกแก้ไขที่ต้นเหตุที่แท้จริง ที่ผ่านมามีปัญหานี้สินครูมักถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางสังคมเป็นระยะ อาจเป็นเพราะครูซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนไทย กลับเป็นผู้ที่มีปัญหาในการจัดการเงินส่วนบุคคลค่อนข้างมาก จนไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่น่าเชื่อถือได้ [10] สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องแผนธุรกิจการบริการวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมสู่วัยเกษียณ ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนทางการเงินมีความจำเป็นที่จะทำให้ประชาชนสามารถบริหารเงินออมของตนได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การให้บริการวางแผนการเงินส่วนบุคคลในประเทศไทยนั้น กำลังมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายคุ้มครองเงินฝากของทางภาครัฐ ผลกระทบทางการเงินมีความหลากหลายและซับซ้อน อัตราเงินเฟ้อที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น รวมไปถึงสังคมไทยได้ก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทำให้การวางแผนการเงินเพื่อเป็นหลักประกันการดำรงชีพในวัยเกษียณของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้ที่ประสบความสำเร็จในการวางแผน คือผู้ที่มีศักยภาพในการจัดสรรเงินในการลงทุนระยะยาวเพื่อการเกษียณอายุ มีความสนใจในการวางแผนการเงิน โดยเฉพาะด้านการลงทุน และตระหนักถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของตนในวัยเกษียณ [11] เช่นเดียวกับการศึกษาความรู้ทางการเงินของอาจารย์สตรีในสถาบันการศึกษาในภูมิภาคโคอิมบาโตร ที่พบว่าอาจารย์สตรีมีความกระตือรือร้นในการวางแผนอนาคตทางการเงินเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้สร้างความสนใจและความตระหนักในการส่งเสริมพฤติกรรมออมและการใช้เงินที่รอบคอบมากขึ้น [12]

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถมาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน เยียวยา แก้ไขปัญหานี้สินครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นกรอบแนวคิดซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นจนเกิดความยั่งยืน พอเพียงคือการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนความคิด และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับโครงการวิจัยเรื่อง ชีวิตสมดุลของครู พอเพียงแบบอย่าง ให้ข้อคิดเห็นเพื่อให้ครูได้มีชีวิตที่สมดุล มีความมั่นคงทางการเงิน เป็นแบบอย่างการใช้ชีวิตพอเพียงให้แก่ชุมชนและสังคมได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเพิ่มการประสานความร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะชีวิตด้านนี้อย่างจริงจัง และจะต้องกำหนดเขตแดนหนี้เพื่อไม่ให้ครูเกิดปัญหานี้สินล้นพ้นตัว ส่งเสริมกลไกการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดค่านิยมการใช้ชีวิตพอเพียงในวงกว้าง [13] และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้สินครูระบบ: ปัญหาและแนวทางแก้ไขภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พบว่าการศึกษาที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากการเป็นหนี้ได้หรือทำให้ไม่เป็นหนี้ได้นั้นต้องอาศัย

แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก ต้องเรียนรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นการสร้างวินัยให้กับตนเอง โดยเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาทางการเงิน สร้างวินัยในการใช้จ่าย โดยผลิตสินค้าเพื่อใช้บริโภคและอุปโภคเอง ใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นตามลำดับ [14]

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาหนี้สินครู เป็นการสร้างเงื่อนไขด้านความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ครูได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตความพอเพียงของตนเอง แต่หากต้องการให้เกิดความยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการวางแผนจัดการทางการเงิน รู้จักช่วยเหลือตนเอง เป็นการระเบิดจากข้างในตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู โดยทำหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหนี้สินครู ควรกำหนดเป็นเกณฑ์คุณลักษณะจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่จะมาปล่อยกู้ว่า จำเป็นต้องเข้าเป็นสมาชิกของเครดิตบูโร ไมเช่นนั้นจะไม่ทราบเลยว่าการกู้ยืมของครูเป็นการกู้ยืมที่อยู่ในศักยภาพที่ครูจะชำระคืนได้หรือไม่ รวมทั้งควรมีการยกระดับคุณภาพชีวิตครูให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. การที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูได้รับสิทธิการตัดเงินเดือนก่อนเป็นกลุ่มแรก ประกอบกับเมื่อไม่มีการควบคุมยอดหนี้ที่ครูจะสามารถกู้ได้ ทำให้การพิจารณาสินเชื่อของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูในช่วงที่ผ่านมา มีการอนุมัติให้กู้จะค่อนข้างง่าย โดยที่สหกรณ์ออมทรัพย์ครูไม่ได้สนใจว่าครูจะมีการกู้ยืมกับสถาบันการเงินอยู่ก่อนแล้วจำนวนเท่าใด ขณะที่เจ้าหน้าที่รายอื่นก็ไม่ทราบว่าสหกรณ์ปล่อยกู้ให้ครูหรือไม่เป็นจำนวนเท่าใด เพราะปัจจุบันสหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกของเครดิตบูโร ทำให้เห็นว่าการที่ครูมีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นผลมาจากเจ้าหน้าที่ไม่ได้สนใจพิจารณาการให้กู้ยืมที่สอดคล้องกับศักยภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางหรือกลยุทธ์ในการวางแผนการจัดการทางการเงินหลังเกษียณ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเตรียมความพร้อมในการบริหารเงินหลังเกษียณ และสามารถใช้จ่ายเงินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวันได้

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ โดยเจาะลึกไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการวางแผนจัดการทางการเงินและหนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มเติม

3. ควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ เพื่อให้ทราบสาเหตุของการเกิดหนี้และเห็นมิติของปัญหาหนี้สินครูได้ครอบคลุมและลึกซึ้งมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

[1] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *มหกรรมการเงินเพื่อครูไทย “Unlock a better life”*

สร้างโอกาสใหม่เพื่อครูไทยที่ดีกว่า. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2566, จาก

<https://www.obec.go.th/archives/741577>

[2] กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของกระทรวงศึกษาธิการ*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2566,

จาก <https://td.moe.go.th/app/debt/userregister.php?mode=add>

[3] สวนดุสิตโพล. (2566). *ผลการสำรวจดัชนีครูไทย*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2566, จาก

https://dusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/POLL/2566/PS-2566-1673749811.pdf

[4] กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *การประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 9

มีนาคม 2566, จาก <https://www.facebook.com/MOE360degree/videos/357041506286106>

- [5] เกษม วัฒนชัย. (2550). *การปฏิรูปภาพพิเศษเรื่องทางรอดของประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน* (การสัมมนา). โครงการนิทรรศการ ประจำปี พ.ศ. 2550. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- [6] อัจฉรา โยมสินธุ์. (2564). ปัญหาหนี้สินและความรู้ในการจัดการหนี้สินของครู. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*, 10(1), 103-122.
- [7] Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- [8] ภักดี เมฆจำเริญ. (2565). *รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0* เชิงพุทธบูรณาการ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโทชั้นบริหารธุรกิจ ไม่ได้ออกพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [9] ปรีชา วิทยาภรณ์. (2559). *กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบริหารธุรกิจ ไม่ได้ออกพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- [10] ปิยพร ทำจิ้น, สุมาลี ไชยสุรารากุล, และศิริส ทองเชื้อ. (2565). จากศัตรูสู่มิตร: การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการหนี้สินของชาวนา. *วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส.)*, 20(1), 185-208.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/article/view/259280>
- [11] ศศณะ นามช่างต่อ. (2561). *แผนธุรกิจการบริการวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมสู่วัยเกษียณ* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทชั้นบริหารธุรกิจ ไม่ได้ออกพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [12] Priyadharshini, H. (2015). *From financial literacy to financial well being: A study of the level of financial literacy of women teaching faculty in educational institutions in Coimbatore region* [Doctoral dissertation, Bharathiar University].
<http://www.languageinindia.com/march2017/priyafinancialliteracydissertation.pdf>
- [13] อัจฉรา โยมสินธุ์. (2558). *ชีวิตสมดุลของครูพอเพียงแบบอย่าง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- [14] ปิยะลักษณ์ พุทธวงศ์, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, ไพรัช กาญจนการุณ, วรลักษณ์ หิมะกลั้ว, สุชาติ พรหมขัดแก้ว, สุขุม พันธุ์รงค์, และพิมลพรรณ บุญเสนา. (2559). *หนี้สินของครู: ปัญหาและแนวทางแก้ไขภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 20(1), 79-101.